

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-526-6-72>

DESTRUCTION OF THE TRUST PROPERTY AS A GROUND FOR TERMINATION OF THE SECURITY TRUST PROPERTY

ЗНИЩЕННЯ ОБ'ЄКТА ДОВІРЧОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК ПІДСТАВА ПРИПИНЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧУВАЛЬНОЇ ДОВІРЧОЇ ВЛАСНОСТІ

Diektiarov V. V.

*Postgraduate Student
Institute of Law-Making
and Scientific-Legal Expertise
of the NAS of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Дектярьов В. В.

*аспірант
Інститут правотворчості
та науково-правових експертиз
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

На тлі закріплення законодавцем широкого переліку підстав для припинення застави та іпотеки, на наш погляд, перелік підстав для припинення досліджуваного способу забезпечення виконання зобов'язань, який знаходить своє відображення у ст. 597-11 ЦК України, є неповним. Так, наприклад, ч. 6 ст. 597-8 ЦК України закріплює можливість сторін забезпечувального довірчого правовідношення передбачити у договорі про встановлення довірчої власності право довірчого власника отримати об'єкт довірчої власності у свою власність без обмежень на користування та розпорядження у рахунок виконання зобов'язань боржника [1], при чому реалізація цього права може слугувати підставою для припинення довірчої власності, однак остання не знаходить свого закріплення у ст. 597-11 ЦК України. Так само залишається поза увагою законодавця така підстава для припинення довірчої власності, як знищення (загибель) об'єкта довірчої власності, яка, на жаль, набуває особливої актуальності для нашої країни сьогодні, в умовах триваючої збройної агресії російської федерації проти України. Нехтуючи усіма правилами та звичаями ведення війни, країна-агресорка щоденно атакує українські міста ракетами та керованими авіаційними бомбами, що призводить до численних руйнувань та знищення об'єктів цивільної інфраструктури. В таких умовах ігнорування законодавцем питання щодо необхідності упорядкування забезпечувальних довірчих правовідносин в контексті знищення об'єкта довірчої власності, який слугував для кредитодавця основною гарантією забезпечення його майнових інтересів на випадок

порушення боржником кредитних зобов'язань, викликає неабиякий подив та сприймається вкрай негативно.

Незважаючи на те, що чинне законодавство не пов'язує припинення довірчої власності зі знищенням забезпечувального майна, до такого висновку доходимо, зважаючи на низку аргументів. По-перше, в силу того, що право довірчої власності визначене законом як особливий різновид права власності, а останнє згідно п. 4 ч. 1 ст. 346 ЦК України припиняється внаслідок знищення майна, є підстави для ствердження, що у разі знищення об'єкта довірчої власності припиняється й право довірчої власності на нього.

По-друге, однією з особливостей об'єкта забезпечувальної довірчої власності є його індивідуальна визначеність, що обумовлює таку властивість його оборотоздатності, як незамінність. З цього випливає цілком закономірний висновок, зроблений судовими органами, про те, що, коли предмет зобов'язання визначений індивідуальними ознаками, його знищення спричинює неможливість виконання, і зобов'язання припиняється [2]. На цьому ж акцентує й О. П. Печений, який зауважує, що «договірне зобов'язання може припинитися внаслідок неможливості його виконання, тобто такої обставини, за яку жодна із сторін не відповідає. У цивільному праві неможливість поділяється на фактичну і юридичну. Фактична неможливість охоплює випадки, пов'язані зі змінами, що сталися з предметом виконання (загибель індивідуально визначеної речі, що є незамінною)» [3, с. 55].

По-третє, на противагу відсутності норм, пов'язаних із правовими наслідками знищення (загибелі) об'єкта забезпечувальної довірчої власності, відповідні норми знаходять своє належне законодавче закріплення у межах заставних та іпотечних правовідносин. Йдеться, зокрема, про п. 2 ст. 28 Закону України «Про заставу» [4] та п. 6 ч. 1 ст. 17 Закону України «Про іпотеку» [6], які визначають знищення (загибель) забезпечувального майна як одну з підстав для припинення застави та іпотеки відповідно.

По-четверте, варто також згадати й про іншу правову підставу виникнення довірчої власності, зокрема, договір управління майном, відносини за яким доволі детально регламентовані главою 70 ЦК України. У цьому контексті неабиякий інтерес викликають положення п. 1 ч. 1 ст. 1044 ЦК України, згідно з якими договір управління майном припиняється внаслідок загибелі майна, переданого в управління. На наш погляд, зазначене також може слугувати своєрідним аргументом на користь висновку про припинення забезпечувальної довірчої власності внаслідок знищення (загибелі) об'єкта довірчої власності.

З урахуванням зазначеного вважаємо, що є більш, ніж достатньо підстав для віднесення такої обставини, як знищення (загибель) об'єкта довірчої власності, до підстав припинення забезпечувальних довірчих правовідносин, що обумовлює необхідність внесення відповідних доповнень до ст. 597-11 ЦК України, присвяченої питанню припинення довірчої власності. Водночас законодавчої деталізації потребують і правові наслідки знищення (загибелі) об'єкта довірчої власності, які повинні бути диференційовані в залежності від обставин, за яких відбулось знищення забезпечувального майна. Так, наприклад, якщо воно мало місце з вини довірчого засновника, користувача чи іншої особи, безсумнівною є необхідність притягнення їх до цивільно-правової відповідальності у формі відшкодування збитків, заподіяних довірчому власнику знищенням забезпечувального джерела. У цьому випадку майнові інтереси довірчого власника – кредитодавця будуть забезпеченими, на відміну від настання обставин непереборної сили, що зумовили загибель об'єкта довірчої власності, при якому майнової шкоди зазнають обидві сторони забезпечувальних відносин. Як з цього приводу стверджують практики, кредитор з одного боку опиняється в ситуації, коли об'єкт, який мав би забезпечувати належне виконання боржником свого обов'язку щодо повернення кредиту та за рахунок якого можна було би погасити борг у випадку його неналежного повернення, просто в одну мить перестає існувати. З іншого боку перспектива повернення боржником кредитних коштів в умовах війни та ще й зі знищенням об'єктом забезпечення може виглядати для кредитора сумнівною [5].

У цьому випадку, на наш погляд, одним з інструментів захисту майнових прав довірчого власника буде страхування об'єкта довірчої власності, що дозволить мінімізувати ризики неповернення йому кредитних коштів, що забезпечувались знищеним майном. Разом із тим, аналіз правового регулювання відносин щодо забезпечувальної довірчої власності свідчить про відсутність обов'язку сторін договору про встановлення довірчої власності щодо страхування об'єкта довірчої власності, а єдиною нормою, яка стосується страхування, є ч. 4 ст. 597-6 ЦК України, за якою «у разі порушення користувачем обов'язків щодо збереження чи користування об'єктом довірчої власності довірчий власник може скористатися правами, визначеними частиною другою цієї статті, та/або вжити заходів для збереження чи страхування об'єкта довірчої власності у своїх інтересах та за власний рахунок» [1]. Отже, на тлі закріплення у ст. 8 Закону України «Про іпотеку» відповідного обов'язку іпотекодавця у контексті страхування предмета іпотеки, а

також зважаючи на те, що одним із доволі поширених об'єктів довірчої власності є нерухоме майно, вважаємо, що аналогічне положення щодо обов'язкового страхування об'єкта довірчої власності від ризиків випадкового знищення (загибелі), випадкового пошкодження або псування повинне бути закріплене і в площині правового регулювання відносин щодо забезпечувальної довірчої власності.

Література:

1. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356.
2. Петренко В. Окремі способи припинення зобов'язань. Виконання зобов'язань. URL: <https://lh.pl.court.gov.ua/sud1617/presentation/news/358919/>
3. Договірне право в умовах ринкової економіки: Конспект лекцій / І. В. Жилінкова, В. І. Борисова, І.В. СпасибоФатєєва та ін.; За заг. ред. І. В. Жилінкової, В. І. Борисової. Х.: Нац. юрид. акад. України, 2008. С. 55.
4. Про заставу: Закон України № 2654-XII від 02.10.1992. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 47. Ст. 642.
5. Про іпотеку: Закон України № 898-IV від 05.06.2003. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 38. Ст. 313.
6. Сівовна Ю. Що робити, якщо під час війни знищено заставне майно: поради юриста. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/211955_shcho-robiti-yakshcho-pd-chas-vyni-znishcheno-zastavne-mayno-poradi-yurista